

Odporovatelnost

Úspěšná obrana žalované, dlužníkovi blízké osoby, podle ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. spočívá nejen v jejím tvrzení, že o úmyslu dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nevěděla a ani nemohla vědět, ale také v tvrzení a prokázání toho, že o tomto úmyslu nevěděla a ani nemohla vědět, přestože vyvinula „pečlivost“ k poznání tohoto úmyslu dlužníka a šlo o „náležitou pečlivost“. Vynaložení náležité pečlivosti předpokládá, že osoba dlužníkovi blízká vykonala s ohledem na okolnosti případu a s přihlédnutím k obsahu právního úkonu dlužníka takovou činnost (aktivitu), aby úmysl dlužníka zkrátit věřitele, který tu v době odporovaného právního úkonu objektivně vzato musel být, z jejích výsledků poznala (tj. aby se o tomto úmyslu dozvěděla).

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 30 Cdo 978/2007, ze dne 5.11.2008)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce J. T., zastoupeného advokátem, proti žalované R. K., zastoupené advokátem, o určení neúčinnosti právního úkonu, vedené u Okresního soudu v Kolíně pod sp. zn. 6 C 1138/2002, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 11. října 2006, č.j. 29 Co 443/2006-138, tak, že rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 11. října 2006, č.j. 29 Co 443/2006-138, a rozsudek Okresního soudu v Kolíně ze dne 5. dubna 2006, č.j. 6 C 1138/2002-121, se zrušují a věc se vrací Okresnímu soudu v Kolíně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud v Kolíně rozsudkem ze dne 5. dubna 2006, č.j. 6 C 1138/2002-121, zamítl žalobu na určení, že je vůči žalobci právně neúčinná darovací smlouva ze dne 22.12.1999, vložená do katastru nemovitostí rozhodnutím Katastrálního úřadu v K. pod č.j. V 12 - 4402/99, s právními účinky vkladu ke dni 22.12.1999, uzavřená mezi M. K., a žalovanou, podle které přešly do výlučného vlastnictví žalované ve výroku blíže specifikované nemovitosti (výrok I). Současně uložil žalobci nahradit žalované náklady řízení ve výši 12.793,- Kč (výrok II).

Soud prvního stupně po zjištění, že žalobce má vůči dlužníku M. K., manželu žalované, vymahatelnou pohledávku ve výši 2,287.000,- Kč, že odpůrcí žaloba byla podána v zákonné tříleté lhůtě a že odporovatelná smlouva byla uzavřena mezi manželi, tedy osobami blízkými podle ustanovení § 116 obč. zák., se zabýval splněním podmínky vynaložení „náležité pečlivosti“ ze strany žalované ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. Vycházel ze zjištění, že žalovaná uzavřela manželství dne 29.5.1999, přičemž předmětná darovací smlouva byla sjednána krátce poté dne 22.12.1999. Žalovaná byla v té době na mateřské dovolené, její manžel podnikal, měl několik úvěrů a jeho podnikání ještě prosperovalo. Žalovaná se o jeho podnikání nijak nezajímala, manžel ji ani sám neinformoval. Rodina neměla finanční problémy, manželovi nedocházela pošta týkající se jeho podnikání. Pohledávka žalobce vůči manželovi žalované se stala navíc splatná až 2.2.2002. Dotčené nemovitosti byly darovány žalované pouze za účelem vyřešení „rodinné situace,“ bez vztahu k podnikání manžela, který plnil „morální povinnost“ vůči tchánovi. Soud prvního stupně dovodil, že žalovaná ani při vynaložení náležité pečlivosti nemohla případný úmysl svého manžela zkrátit uspokojení pohledávky věřitele poznat. Protože se na podnikání nijak nepodílela, neměla ani možnost získat sama informace o jeho hospodářském výsledku. Povědomost o tom, že manžel měl úvěr, není s uvedeným závěrem v rozporu, neboť podnikání financované za pomoci úvěrů je obvyklé. Soud prvního stupně uzavřel, že žalovaná unesla důkazní břemeno ohledně splnění podmínky vynaložení

„náležitě pečlivosti,“ a proto žalobu zamítl.

Krajský soud v Praze v záhlaví označeným rozsudkem k odvolání žalobce rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Současně uložil žalobci povinnost nahradit žalované náklady odvolacího řízení ve výši 12.346,- Kč.

Odvolací soud nejdříve na rozdíl od soudu prvního stupně zaujal stanovisko, že pro posouzení věci není rozhodné, zda v době darování byla pohledávka žalobce za dlužníkem (manželem žalované) splatná. Věřitelem je ten, kdo má za dlužníkem pohledávku ať splatnou či nesplatnou, popř. budoucí. K odpůrcí žalobě je aktivně věcně legitimován ten žalobce - věřitel, jehož pohledávka je vymahatelná, přičemž postačuje, aby byla vymahatelnou alespoň v době rozhodnutí soudu o jím podané odpůrcí žalobě. Tyto předpoklady byly v daném případě splněny. Rovněž odmítl závěr soudu prvního stupně, že pro hodnocení toho, zda žalovaná při uzavření darovací smlouvy nemohla poznat úmysl manžela zkrátit jeho věřitele, je právně významné, zda manžel žalované uzavřením darovací smlouvy plnil svůj „morální“ nebo právní závazek.

Jinak z odůvodnění potvrzujícího rozsudku vyplývá, že odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními soudu prvního stupně a z nich vyvozenými právními závěry týkajícími se obrany žalované, že se chovala s „náležitou pečlivostí.“ K tomu odvolací soud uvedl, že žalovaná byla v době darování na mateřské dovolené, věděla, že manžel podniká. Pokud ho žádala o peníze, neboť neměla vlastní příjem, vždy požadovanou částku dostala. Žalovaná nepracovala v obchodní společnosti manžela, která měla sídlo odlišné od bydliště žalované. Konkurs na obchodní společnost manžela byl prohlášen až 16.8.2001. Žalovaná žila s manželem v době darování ve společné domácnosti, vychovávala děti z tohoto svazku a o problémech v podnikání manžela se dozvěděla bezprostředně po jejich vzniku v roce 2001 a o dlužích vůči žalobci v roce 2002. Za situace, kdy jezdili s dětmi na zahraniční dovolené, nebylo jejich vedení společné domácnosti narušováno jakýmkoliv nedostatkem finančních prostředků, pak úmysl dlužníka zkrátit odporovatelným úkonem věřitele nemohla i při náležité pečlivosti poznat. Pokud žalovaná uvedla, že se „nezajímala o podnikání manžela,“ tak je třeba připomenout, že z výše uvedeného vyplývá, že neměla žádné indicie o tom, že by měl v podnikání jakékoliv potíže. V době, kdy potíže v podnikání nastaly tj. v roce 2001, se o nich dozvěděla hned.

Proti tomuto rozsudku podal žalobce dovolání. Jeho přípustnost dovozuje zřejmě z ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř. a podává je z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o.s.ř.

Dovolatel zejména namítá, že obrana žalované nespočívá v tvrzení a prokazování toho, že vyvinula náležitou pečlivost při sjednávání právních úkonů, kterou zákon osobě blízké dlužníkovi ukládá, nýbrž v deklarování úplného nezájmu o příjmové a majetkové poměry manžela. Jestliže sama žalovaná uvádí, že se o podnikání manžela nezajímala, o stavu jeho majetku a o možných dlužích se s ním vůbec nebavila, potom takový pasivní postoj nelze považovat za „náležitou pečlivost“. Tento pojem je třeba vykládat tak, že se musí jednat o aktivní přístup osoby blízké dlužníku směřující k vyloučení možnosti, že právní úkon byl učiněn s úmyslem dlužníka zkrátit své věřitele, a osoby blízké také musí v soudním řízení prokázat, že ani při provedení konkrétních iniciativ tento úmysl dlužníka nezjistily. Tuto obranu však žalovaná vůbec neuplatnila, neprokazovala ani netvrdila, že by v tomto směru vyvinula jakoukoliv iniciativu. Nelze potom souhlasit s názorem soudů obou stupňů, že pokud se žalovaná podnikání svého manžela neúčastnila, neměla možnost zjistit informace o jeho hospodářském výsledku. Za této situace je právní posouzení soudů, že žalovaná nemohla poznat ani při vynaložení náležité pečlivosti úmysl manžela zkrátit věřitele, nesprávné. Žalobce navrhl zrušení napadeného rozhodnutí a vrácení věci odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná se v podaném vyjádření k dovolání ztotožnila s právním posouzením věci odvolacím soudem

a navrhla, aby dovolací soud dovolání žalobce zamítl.

Dovolací soud shledal, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ust. § 240 odst. 1 o.s.ř. a je přípustné. Dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam [§ 237 odst. 1 písm. c) o.s.ř.], neboť řeší právní otázku týkající vynaložení „náležité pečlivosti“ podle ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. jinak, než je řešena v konstantní judikatuře vyšších soudů (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.9.1997, sp. zn. 2 Cdon 1339/96, uveřejněné pod číslem SJ 101/97 v časopise Soudní judikatura, ročník 1997).

Je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k případným vadám uvedeným v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a), b) a § 229 odst. 3 o.s.ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny (§ 242 odst. 3 o.s.ř.). Vady uvedené v ustanovení § 242 odst. 3 o.s.ř. nebyly dovoláním vytykány a z obsahu spisu se nepodávají.

Právní posouzení věci je nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu sice správně určenou nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. odporovat je možné právním úkonům, které dlužník učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám, a právním úkonům, kterými byli věřitelé dlužníka zkráceni a k nimž došlo v posledních třech letech mezi dlužníkem a osobami jemu blízkými (§ 116 a § 117 obč. zák.), nebo které dlužník učinil v uvedeném čase ve prospěch těchto osob, s výjimkou případu, když druhá strana tehdy dlužníkův úmysl zkrátit věřitele i při náležité pečlivosti nemohla poznat.

Ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. uvádí podmínky, za nichž věřitel může právním úkonům dlužníka odporovat.

Z toho, jak ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. vymezuje podmínky odporovatelnosti právním úkonům dlužníka, nevyplývá, že by předpokladem odporovatelnosti muselo být zkrácení uspokojení již vymahatelné pohledávky věřitele nebo splatné pohledávky věřitele. Protože je možné odporovat právním úkonům dlužníka, které zkracují věřitele (učiněným v úmyslu zkrátit věřitele), postačuje, aby dlužník sledoval svým jednáním zkrácení jakékoliv pohledávky svého věřitele; není vůbec rozhodné, zda šlo o pohledávku splatnou či nesplatnou, popřípadě budoucí, nebo zda pohledávka byla vymahatelnou. Pro uplatnění odporu je z tohoto hlediska významné jen to, že věřitel skutečně má vůči dlužníku pohledávku (tedy že je jeho věřitelem) a že dlužník učinil právní úkon v úmyslu zkrátit její uspokojení, tj. že svým právním úkonem úmyslně nastolil takový stav, který věřiteli znemožňuje nebo ztěžuje uspokojení jeho pohledávky z dlužníkovy majetku. Požadavek, aby žalující věřitel měl vymahatelnou pohledávku, je otázkou věcné legitimace; k tomu, aby žalující věřitel byl věcně legitimován, postačuje, aby jeho pohledávka za dlužníkem byla vymahatelnou alespoň v době rozhodnutí soudu o jím podané odpůřčí žalobě (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 5. 1999 sp. zn. 31 Cdo 1704/98, uveřejněný pod č. 27 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 2000).

Odporovatelným je - jak dále vyplývá z ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. - takový právní úkon dlužníka, který učinil v posledních třech letech v úmyslu zkrátit své věřitele, musel-li být tento úmysl druhé straně znám; břemeno tvrzení a důkazní břemeno v tomto směru nese věřitel. Prokázání úmyslu dlužníka cum animo fraudandi není podmínkou odporovatelnosti tehdy, jestliže „druhou stranou“ jsou osoby dlužníkovi blízké (například osoby uvedené v ustanovení § 116 obč. zák.); úmysl dlužníka zkrátit jeho věřitele v takovémto případě zákon předpokládá a je na osobách dlužníkovi

blízkých, aby prokázaly, že úmysl dlužníka zkrátit věřitele tehdy (tj. v době právního úkonu) nemohly i při náležité pečlivosti poznat.

V řízení o odpůrcí žalobě je - jak vyplývá z výše uvedeného - žalující věřitel povinen tvrdit a prokázat (má-li být jeho žaloba úspěšná), že dlužníkům odporovaný právní úkon (právní úkon napadený odpůrcí žalobou) zkracuje uspokojení jeho vymahatelné pohledávky a současně že žalovanému (druhé straně odporovaného právního úkonu) musel být úmysl dlužníka odporovaným právním úkonem zkrátit věřitele znám, tedy že žalovaný o tomto úmyslu dlužníka při právním úkonu (v době, kdy byl učiněn) věděl nebo musel vědět. Jde-li však o právní úkon mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou nebo o právní úkon učiněný dlužníkem ve prospěch osoby jemu blízké, nemusí žalující věřitel tvrdit ani prokazovat, že žalovanému musel být úmysl dlužníka odporovaným právním úkonem zkrátit věřitele znám; zákon v tomto případě předpokládá, že žalovaný o úmyslu dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele, žalujícím věřitelem v řízení prokázaném, věděl, ledaže žalovaný prokáže, že v době právního úkonu dlužníkům úmysl zkrátit věřitele i při náležité péči nemohl poznat.

Z ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. tedy vyplývá, že v případě právního úkonu mezi dlužníkem a osobou jemu blízkou nebo právního úkonu učiněného dlužníkem ve prospěch osoby jemu blízké je odpůrcí žaloba důvodná, bude-li v řízení prokázáno, že žalovaná dlužníkovi blízká osoba o jeho úmyslu zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele věděla nebo musela vědět; i když tu zákon žalujícímu věřiteli neukládá povinnost tvrdit a prokazovat, že žalovanému byl nebo musel být znám úmysl dlužníka odporovaným právním úkonem zkrátit věřitele, procesní aktivitu mu v tomto směru nezakazuje a nebrání mu, aby tímto způsobem vyloučil úspěch případné obrany žalovaného o tom, že úmysl dlužníka zkrátit věřitele nemohl i při náležité pečlivosti poznat. Nebude-li v řízení prokázáno, že žalovaná dlužníkovi blízká osoba o jeho úmyslu zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele věděla nebo musela vědět, nebo zjistí-li se, že o tomto úmyslu dlužníka nevěděla ani nemusela vědět, nepostačuje to samo o sobě k úspěšné obraně proti odpůrcí žalobě. Žalovaná dlužníkovi blízká osoba se za této situace odpůrcí žalobě ubrání, jen jestliže prokáže, že úmysl dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nemohla i při náležité pečlivosti poznat. Úspěšná obrana žalované dlužníkovi blízké osoby podle ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. tedy spočívá nejen v jejím tvrzení, že o úmyslu dlužníka zkrátit odporovaným právním úkonem věřitele nevěděla a ani nemohla vědět, ale také v tvrzení a prokázání toho, že o tomto úmyslu nevěděla a ani nemohla vědět, přestože vyvinula „pečlivost“ k poznání tohoto úmyslu dlužníka a šlo o „náležitou pečlivost“.

Vynaložení náležité pečlivosti předpokládá, že osoba dlužníkovi blízká vykonala s ohledem na okolnosti případu a s přihlédnutím k obsahu právního úkonu dlužníka takovou činnost (aktivitu), aby úmysl dlužníka zkrátit věřitele, který tu v době odporovaného právního úkonu objektivně vzato musel být, z jejích výsledků poznala (tj. aby se o tomto úmyslu dozvěděla). Jestliže se jí to při vynaložení náležité pečlivosti nepodařilo, pak se může ve smyslu ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák. ubránit odpůrcí žalobě. Zákon po dlužníkovi blízké osobě požaduje, aby se při právních úkonech s dlužníkem nebo při právních úkonech, které dlužník učinil v její prospěch, tímto způsobem přesvědčila, že právní úkon nezkracuje věřitele dlužníka, a vede ji k tomu, aby nečinila právní úkony (nepřijímala podle nich plnění) na újmu práv věřitelů dlužníka; v případě, že se tak nezachová, musí být srozuměna s tím, že věřitel může požadovat uspokojení své pohledávky také z majetku, který na základě takového právního úkonu od dlužníka nabyta (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. května 2001, sp. zn. 21 Cdo 1912/2000, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 35, ročník 2002).

Z uvedených závěrů ustálené judikatury - jak vyplývá z odůvodnění napadeného rozsudku - odvolací soud v projednávané věci nevycházel, jestliže chybně dovodil vynaložení náležité pečlivosti žalovanou rozpoznat v době učinění odporovatelného právního úkonu úmysl dlužníka zkrátit věřitele podle ustanovení § 42a odst. 2 obč. zák.

Z uvedeného vyplývá, že napadený rozsudek odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci; Nejvyšší soud České republiky proto napadený rozsudek podle ustanovení § 243b odst. 2 části věty za středníkem o.s.ř. zrušil. Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i toto rozhodnutí a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Kolíně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o.s.ř.).

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Ušlý zisk](#)
- [Škoda vzniklá provozní činností](#)
- [Styk dítěte s osobou společensky blízkou](#)
- [Spotřebitel](#)
- [Náležitě odůvodnění jako procesní záruka \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Odměna advokáta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Poučení účastníka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)